

Upadljivo je različito uspešno pomeranje teorijskog i analitičkog nivoa sa nacionalnog na globalni nivo i ekspanzija globalističke terminologije. Britanski sociolog Martin Šo sva objašnjenja promena s kraja 20. veka deli u tri grupe rasprava: a) oko postmoderne; b) oko kraja hladnog rata; i c) oko globalizacije (Shaw 2000). Moglo bi se reći da ova tri idejna bloka snažno utiču na promenu naučnog segmenta epohalne svesti. Transformacija, tranzicija i proces su središnje kategorije kojima pomenute struje objašnjavaju epohalni zaokret. Na nove opšte svetopogledne elemente utiče: 1. postmodernistička verzija nihilizma, koja se zalaže za "oslobađanje od iluzije progresa", sugerirajući neizvesnost promena; 2. različito obrazloženo gledanje o suštinski novom poslehladnoratovskom svetu, kao konačnoj kruni promena u međunarodnoj politici; 3. treća vizija promena koju izražavaju ne manje raznolike teorije o globalizaciji, tj. o slabljenju klasičnog državnog suvereniteta i veze između države i nacije, što stvara novu neizvesnost. Nastanak, širenje i jačanje ovih pogleda su višestruko društvenopolitički uslovljeni. Postmodernističke i globalizacijske vizije promene javljaju se još 1970-ih u periodu detanta, a od drugog hladnog rata s početka 1980-ih jača postmoderna, najpre u estetici i umetnosti a potom u raspravama o politici i društvu. Teza o globalizaciji postaje dominantna sredinom 1990-ih kada slabe barijere između država (Shaw 2000). Važan je idejni i politički uticaj ovih širokih rasprava na promene kasnog 20. veka. Postmoderna nameće (pa ih čak i slavi) tri vizije promena: neizvesnost, relativizam i fragmentaciju. Rasprava u čijem je središtu teza o kraju hladnog rata kao ključnom događaju bila je predodređena vojnim i političkim promenama i izražavala liberalni optimizam: od promocije "novog svetskog poretka" kod Dž. Buša do Fukujaminog kraja istorije. Ekspanzija globalizacijskog viđenja promena stiže nakon fascinacije širenjem tržišta.

Neoliberalna globalizacija obeležena je krajem 20. veka ponovnim uspostavljanjem nadmoći SAD koja je 1960-ih bila dovedena u pitanje zbog privredne krize, Vijetnamskog rata i uspona Zap. Evrope i Japana. Pretpostavka internacionalizacije kapitala, koja je osnova globalizacije, jeste nadmoćni položaj SAD kao garanta slobodnog toka kapitala i roba, tj. njihove pravne i institucionalne regulacije. Posle sloma SSSR-a i "Vestfalskog sistema 20. veka" svet se raspao na s jedne strane kapitalističku trijadu, tj. grupu konkurentskih snažnih država koje sarađuju, i ekonomski i politički periferijske slabedržave na drugoj strani. Nakon nestanka "Drugog" iščezao je i Treći svet, a preostali su centar i pocepana i geografski nehomogena periferija. Ideološku napetost zamenila je "borba kultura", i "islamska pretnja", a ekonomski sukobi su preformulisani u religijskosvetopogledne. Neoliberalizam je postao ideološki vladajuća misao u jezgru epohalne svesti, ali nije i politička. Vlast se ne osigurava samo oslanjanjem na ekonomsku i vojnu silu nego i na saglasnost. Saglasnosti danas nema jer podvlašćenima nije obezbeđena sigurnost. Saglasnost može obezbediti samo onaj politički vrh koji povezuje glavne društvene grupe i snage, pruža materijalne ustupke podvlašćenima i obećava zajedničku perspektivu. Novi svetski poredak to ne čini (Hirsch). SAD ne nude socijalnu integraciju, one vladaju ekonomskim i vojnim sredstvima. Posledica toga je složena dezorganizacija sveta, rast neravnomernosti i nejednakosti, periferijalizacija regiona i građanski ratovi. Važna posledica je novi talas rasizma, nacionalizma i fundamentalizma. Novi svetski poredak je pre "svetski neporedak" koji permanentno jača (Hirsch). Nova haotična konfliktnost ublažava se snažnim medijskim i ideološkim demonizacijama u čijem jezgru je prerada istorije.